

1913 dec. 17

*Gr. Andrassy Gyula felszólalása a Közösügyi Bizottság (delegáció) külügyi vitájában
gr. Tisza István miniszterelnök „román paktum-tárgyalásairól”*

Közösügyi Biz. Naplója, 1913, 249—250. 1.

...Rátérek először is a román kérdésre. Teljesen egyetértek a t. miniszterelnök úrral az iránt — és, azt hiszem, nincs magyar ember, aki e tekintetben más véleményen lehetne —, hogy semminemű összefüggés a románokkal szemben való magaviselet és a külpolitika között nem szabad, hogy legyen. Hova vezetne az, ha megengednők, hogy bármelyik állam beavatkozzék a mi belügyeinkbe? A Törökország betegember-szerepébe jutnánk, mégpedig sokkal rosszabb kiadásban. A törökkel szemben csak egy hitelező vagy követelő állott: az orosz; de nekünk nincs egyetlenegy szomszédunk sem, aki ezen a réven ne követelhetne bizonyos beavatkozási jogot. Tessék csak végigmenni: Románia, Oroszország, Németország, Olaszország, Szerbia, Montenegro: mindegyiknek vannak itt nemzetiségi társai.

Ha tehát megengedjük, hogy azok beavatkozzanak, akkor mindenki úr lesz itthon, csak mi nem, és akkor mi sokkal hamarabb fogunk tönkre menni, mint amennyi idő alatt a török ment tönkre. Ez nemcsak Magyarország kérdése, ez a monarchia létkérdése. Ha a monarchia nem utasít vissza ridegen és mereven minden ilyen beavatkozást, akkor rááll egy lejtőre, amely okvetlenül és feltétlenül a végső felbomláshoz vezet. Ebben tehát egyetértünk.

Magát a miniszterelnök úr vállalkozását, hogy a románokkal való helyzetet javítsa, ezt én végleges kritika tárgyává itt tenni nem tudom. Megvallom, nem is értem. Amiket a t. miniszterelnök úr itt mondott, azok mind olyanok, hogy én azt hiszem, kissé fából való vaskarika az egész. Rám azt a benyomást teszi majdnem, mint egy gyerek, aki megígéri, hogy lehozza a holdat és a csillagokat, és azokkal játszani fogunk. Én ismerem alaposan a román viszonyokat; nem hiszem, hogy a kérdést meg lehessen oldani.

Én azt hiszem, aki arról beszél, hogy megoldja azt a kérdést, az ipso jure bebizonyítja, hogy ezt a kérdést egészen hamisan fogja fel. Ez nem egy pár embernek, nem tudom, gyártmánya, ez a nehézség, ami létezik, ez nem annak a következménye, hogy itt van egy pár elégedetlen ember, akit ki kell békíteni. Ez a XIX. század egyik vezéreszméjének a következménye: a nemzetiségi ellentétnek. Ezt egyáltalán megszüntetni nem lehet; azt csak javítani lehet. Ez egy olyan krónikus betegség. Mindenesetre szomorú, hogy éppen erre a két népfajra nézve, amely — s ebben teljesen egyetértek a t. miniszterelnök úrral — arra volna hivatva, hogy egymást teljesen megértse, mert érdekeik sok tekintetben abszolúte azonosak, és csak addig fog az egyik boldogulni, amíg a másik is erőben van, a kérdésnek ily megoldását valamely megegyezéssel biztosítani akarni szerintem abszolúte nem lehet. (*Úgy van! a középén.*) Itt következetes, hosszú hangyamunka kell (*Úgy van! a középén.*), olyan munka, mely az állami életnek minden ágára kiterjed (*Úgy van! a középén.*), és nincs az az ága az állami életnek, melynek ebben nem volna nagyfontosságú hivatása.

A feladat természetesen az, kibékíteni a tömegeket, bennük azt az érzést ébreszteni, hogy a magyar állam nemzeti jellegű állam — mert erre nézve nem térhetünk el —, persze a legnagyobb jóakarattal az ő speciális érdekeik iránt; igazságos, jó adminisztráció kell: több törvénytisztelet, mint amennyi ma van (*Úgy van! Úgy van! a középén.*); felülről kell adni erre a példát; törvénytisztelet az egész vonalon, jó adminisztráció, jó közgazdasági politika. (*Úgy van! a középén.*) Ezek azok a dolgok, melyek lassan, hangyamunkával segíthetnek ahhoz, hogy elvegyék a méregfogát ennek a kérdésnek.

De paktálni, paktálni bárkivel, bárkinek — attól félek, hogy ez elhibázott munka. Különösen úgy, ahogy a t. miniszterelnök úr még szerencsére és megnyugvásomra a dolgot itt elmondta, hogy tulajdonképpen nincs is kívül paktálni. Mert azt mondja: ezek nem a nemzetiség nevében beszélnek; azt mondja: nem ismeri el — és joggal —, hogy ők a románság nevében beszélnek; azt mondja: olyan külön jogokat nem is akar nekik adni, melyek veszélyeztethetik az állami egységet. Teljesen igaz: nem is szabad; bűnt követ el, hazaárulást követne el az, aki itt a magyar állami eszmének egységét gyengítené.

De akkor nem tudom, mivel képzelem őket annyira megnyugtathatni, megnyerni, rögtön most, hogy ők behelyezkedjenek — nem a románság, de maga ez a párt, melynek van egy határozott programja —, hogy ez a párt behelyezkedjék minden utógondolat nélkül az egységes politikai

magyar nemzet keretébe. Én megvallom, ezt abszolúte nem tudom belátni. Ha a t. miniszterelnök úr ezt csakugyan eléri, eléri anélkül, hogy veszélyeztetve lennének a nagy, legszentebb érdekek, én tisztelettel meg fogok előtte hajolni. Az az óriási ellentét, melyet parlamentáris kifejezésekkel alig tudok megjelölni, mely köztünk van, nem lesz akadálya annak, ha ezt el tudja érni, hogy én legyek az, aki a legnagyobb mértékben dicsőítem a t. miniszterelnök úrnak ezt a sikerét, mert csakugyan óriási szolgálatot tenne az országnak (*Úgy van! a középén.*), ha azt elérné, hogy ez a nemzetiségi párt, anélkül, hogy veszélyeztetve lennének a magyar nemzeti állam nagy érdekei és jövője; anélkül, hogy paktum köttetnék a románság és magyarság közt, mint két egymással egyenrangú tényező közt, ha enélkül eléri azt, hogy ezeket a külön aspirációkat feladják, és akár testületileg egészen a munkapárthoz csatlakozzanak, akkor is óriási érdemet szerzett.

De csakis akkor, csak akkor, megszűnne a nemzetiségi párt, nem pedig akkor, ha paktumot köt egy szervezettel, mert ennél veszélyesebb nincs, mint az ily paktum, első lépés egy lejtőn. Ha ma még az elért eredmény üdvös volna is, biztosan lesz olyan, aki ezt nem fogja ott kielégítőnek tartani, aki a túlzó áramlatot meg fogja indítani, fog követelni újabb paktumot, és ha egyszer paktumot kötöttünk (*Úgy van! a középén.*), ha egyszer leléptünk arról az alapról, hogy paktumot, mint egységgel, velük nem kötünk (*Úgy van! a középén.*), akkor nincs többé megállás. (*Úgy van! a középén.*) Van példa rá elég, hozzánk közel álló országokban, és néha igazán mosoly van az ajkamon, mikor minket itt az osztrák delegációban is a nemzetiségi kérdésben bírálják, mert igazán kérdezem őket és az elfogulatlan világot: hol volt a monarchiára nézve több nehézség a nemzetiségi kérdésben, nálunk-e, ahol paktumot nem kötöttek mindeddig, vagy ott, ahol a paktumok sorozata egészen tönkretette az állami egységet? (*Úgy van! Úgy van! a középén.*)

Hadik János gr.: Mi is ide jutunk!

Andrássy Gyula gr.: De még egy nagy kifogásom van ezen egész vállalkozás ellen. Én azt hiszem, hogy ez olyan vállalkozás, melyet felelőssége tudatában élő miniszterelnök a mai viszonyok közt nem kezdene meg. Én most nem a külpolitikai helyzetre reflektálok, hanem kizárólag a belpolitikai helyzetre. Az ilyen kérdés oly nagyfontosságú nemzeti érdeket érint, melyet sikerrel csak akkor lehet megoldani, ha az erős, számbavehető nemzeti pártok egyetértenek. (*Úgy van! a középén.*) Ez nem olyan kérdés, melyet párttaktikai szempontból szabad volna kihasználni. Nem olyan kérdés, melyben meg volna engedve és nem járna végzetes következményekkel, ha más pártprogramja van az egyik pártnak, mint a másiknak. Én, ha meg is volnék győződve bizonyos lépések szükségességéről, ezt mindaddig nem tenném meg, míg nem sikerülne az összes felelős magyar tényezőket, az összes komoly politikai pártokat (*Úgy van! Úgy van! a középén.*) megnyerni ugyanazon politikának, mert ha ezt nem teszik, ha küzd az egyik pártprogram a másikkal, akkor ott állunk, ahol pl. Irlanddal szemben az a nagy, hatalmas angol nemzet áll, hogy nem tudott célt érni; nem tudta elérni azt a célt, hogy megtörje az íreket, hogy rendet csináljon, sem pedig azt, hogy kielégítse őket, mert az egyik párt programja elvette bennük azt a tudatot, hogy következetes, nagy nemzeti akcióval állnak szemben, mely félelmetes tud lenni; a másiké pedig megakadályozta azt, hogy igazán kibéküljenek a lelkek. Ily kérdéshez én csak akkor nyúlnék, ha a magyar parlamenti élet normális volna, ha megvolna a természetes viszony a különböző pártok közt, ami nélkül igazán üdvöset, nagyot alkotni még a legnagyobb tehetség sem képes...

C

1913 dec. 18

A magyar munkássajtó közleménye a Tisza-féle román paktum-tárgyalások közzétett pontjairól¹

Ma nyilvánosságra kerültek cáfolat nélkül azok a paktum-pontozatok, amelyekben Tisza és a román nemzetiségi párt kiegyeztek — egyelőre. Az a paktum-tervezet, amelyet a párt nevében a romániai konzervatív kormány kegyes jóváhagyása és diplomáciai úton, de barátságos levelezés

¹ A közlemény címe és lelőhelye: *A román nép elárulása. — A paktum föltételei.* — Népszava 1913. dec. 18; 296. sz. 3. l.